

El treball comunitari: Una necessitat del moment

Dolors Renau

Aquest text és la transcripció de la ponència de Dolors Renau a les II Jornades de Serveis Sòcio-Psico-Pedagògics Municipals de la Ribera Alta-Ribera Baixa, el 28 d'abril de 1989 a Sueca. L'autora, des de la doble perspectiva de fundadora d'un d'aquests equips a Catalunya, concretament el de Cornellà al 1973, on ha estat treballant molt de temps com a professional de la Psicologia i la Pedagogia, i des de la perspectiva que li dona el seu treball polític, doncs ha estat directora general de Protecció del Menor, eurodiputada, diputada a Corts Generals i actualment és membre del Comitè Federal del PSOE, on és responsable de la Secretaria per a Assumptes de la Dona, presenta a grans trets una reflexió sobre l'evolució del treball dels equips psico-pedagògics municipals i la seua relació amb la situació social de cada moment.

Abans de començar voldria dir-vos dos o tres coses a títol personal. La primera és que de 1982 ençà no em dedico professionalment a la Psicologia ni a la Pedagogia. No puc estar, doncs, al dia en aquestes qüestions que, possiblement, vos ocupen d'una manera puntual i exacta. Si he acceptat venir no és perquè pense que tinc coses que dir per al vostre treball immediat i concret, sinó perquè, d'una banda, personalment em conforta i espere aprendre i seguir el pas del que ha sigut, jo crec, una de les iniciatives més pioneres que hi ha hagut a tot l'Estat des de fa molts anys, i perquè, d'altra banda, sí que puc oferir-vos una reflexió que emmarqui el vostre treball.

Us demane que accepteu aquest punt de partida: el de que em situe una mica de lluny i ho mire una mica com una reflexió que té més que veure amb què va ser aquell moment històric al que varen néixer els equips (la qual cosa em sembla fonamental), què ha passat i quin podria ser el futur en funció de l'evolució social que en aquests moments s'està produint.

La segona reflexió, i açò és més personal, és la de que al llarg de la vida te'n vas adonant de que en el fons el missatge que vas oferint a la societat i el registre ideològic sobre el que treballes és sempre el mateix. Jo me'n ocupe de qüestions marginals: el menor, la dona... Però la lectura social que se'n fa d'aquests temes, i així m'ha estat expressat en alguna ocasió, és una mica despreciativa. Ocupar-se d'hisenda, política interior o de les carreteres es veu com «important», però ocupar-se de tot allò que té que veure, d'una manera immediata, amb les persones sembla que no ho és tant. Açò és degut a que hi ha tota una cultura que ha fet importants altres coses.

Quan pense en quan estava com una professional com vosaltres a Cornellà, treballant coordinant els equips, parlant amb mestres i pares i tot això que coneixeu tan bé, i en aquesta feina de cada dia tan callada i en la que cal tenir una capacitat de diàleg, pense que estava fent coses molt semblants a les que faig ara, que en el fons la idea de que hi hagués un enfocament comunitari, de que tothom participés en les decisions que afecten a tothom, i de que la gent es fes càrrec de les seves necessitats, de que no hi hagués una estructura jerarquizada que tapés la creativitat dels professionals, dels propis nanos, etc., són principis que en certa manera continuen totalment vigents i que segueixen inspirant el meu treball actual, que es fa a un altre àmbit i que té molt a veure amb les grans dimensions dels problemes, la qual cosa és en definitiva el que es fa a un treball polític. Jo diria que els mateixos principis que m'inspiren al fer un treball professional tenien un gran contingut polític, i que, en el fons, ha arribat un moment en el que s'han explicitat i han quedat aquí com una tasca que jo desenvolupa ara, però que em creix com una dimensió més del servei que, de

fet, sempre he volgut aportar a la societat i que actualment adopta aquesta vessant política.

He pensat oferir-vos idees per a un debat abans que grans idees acabades. Tenia interès per situar com a punt de referència el moment històric en què neixen els equips psicopedagògics, veure quines corrents de fons havien aleshores, analitzar una mica la situació actual, pensar una mica en el futur i fer unes reflexions sobre les noves necessitats socials i veure com encaixa això en el vostre treball. I tot això tenint en compte que estic parlant a professionals amb unes regles de joc molt diferents a les d'altres persones que treballen a altres àmbits. Professionals que estan treballant directament amb persones, que utilitzen unes tècniques i unes disciplines que tenen que veure amb l'evolució que les pròpies ciències, en aquest cas les humanes, han fet. I que, per altra banda, estan emmarcats per uns determinats projectes polítics. És a dir, professionals que estan entre les necessitats socials que troben més o menys expressades amb més o menys encert a través de la gent que els demana ajuda o a la que n'ofereixen, o a la gent amb la que treballen, i açò els vehicu-

la unes necessitats que han de ser capaços de llegir i d'interpretar. Per fer-ho tenen uns instruments determinats, més o menys acurats i més o menys d'acord amb l'evolució dels temps i de la ciència. I, finalment, que desenvolupen un treball que no és independent, sinó que s'inscriu a uns projectes polítics concrets i dins d'una ideologia política concreta. El professional independent treballa d'una altra manera, usa la seva tècnica en funció d'unes demandes que apareixen però que mediatitza d'alguna manera en funció d'una venta directa de l'acte professional, i per tant la qüestió del mercat està molt més enganxada i pròxima.

Al vostre cas, com que esteu treballant des d'un servei públic, esteu treballant d'una altra manera i amb un altre marge de possibilitats, i ahora el vostre treball queda emmarcat amb un determinat projecte polític que afavoreix o no determinades opcions professionals. S'ha donat, a més a més, una situació en la que semblava que el tècnic no es sentia comprès pel polític i viceversa. Malgrat aquesta dialèctica, jo diria que sense un projecte polític que prioritze els serveis públics i un determinat tipus d'intervenció, en aquest cas local, difícilment un professional, per bons instruments que tingui, pot realment teoritzar la seva tasca. Situe al professional en el mig de la necessitat més o menys formulada i articulada i el projecte polític que li dona suport i dins del que s'ha d'encapsar el treball professional.

Tot això és com ho veiem ara. Com ho veiem els que vàrem començar aquest llarg camí? Quin era el moment en què vàrem començar, sembla que de manera paral·lela a València, Catalunya i també a Madrid? Quina era la situació global que hi havia a l'any 1973 o 1974? Crec que és molt important no perdre el fil de la

història. En aquell moment, el dels últims anys del franquisme, es produïen una quantitat de fenòmens de gran riquesa que, vistos des d'ara, ens donen a entendre la potencialització que a nivell de recursos humans i de plantejaments ideològics teníem tots junts en aquell moment. Què ocorria que, malgrat la superestructura del país (cal recordar que es mantenia d'una manera fèrria i amb tots els sistemes repressius absolutament a punt), hi havia una quantitat de moviments socials de fons que d'alguna manera estaven minant el castell que semblava mai anava a caure?

En aquell moment van aparèixer una gran quantitat de moviments socials de tot tipus, entre altres els professionals, com els de mestres que varen donar lloc a les escoles d'estiu, els de Rosa Sensat, els que varen donar lloc a Acció Educativa... Es varen produir una sèrie de corrents amb les que molts pensaven s'havia de canviar no sols l'estructura política —i això continua sent vàlid per a ara—, sinó que s'havia de canviar la manera d'educar, de fer psicologia, d'enfocar la medicina, de fer periodisme... Estàvem amb una gran

barreja (que jo diria que s'ha anat clarificant) d'expectatives de canvi d'un model professional, per una banda, i d'expectatives de canvi social, per l'altra.

Jo diria que en certs moments ocupava l'espai del que no sabíem que era lo polític, aleshores inexistent. A través de la nostra professió començàvem a bellu-

socials, com les associacions de veïns, i a tots junts quan ens vàrem trobar en tasques concretes, va ser extraordinària. I si recordeu, va ser el moment en el que els psiquiatres es plantejaven la psiquiatria comunitària i ja es començava a parlar de salut comunitària o de psicologia comunitària. Aquest és el moment en què apareixen els equips psicopedagògics municipals, lligats a tot aquest moviment de fons i lligats amb una altra qüestió, com és la situació dels ajuntaments en aquells moments.

Els ajuntaments franquistes estaven arribant al seu límit i amb l'impuls professional d'uns quants joves professionals, amb la connivència de grups de mestres progressistes, amb la força inicial d'associacions de veïns, amb tot això era com una cosa que s'explicava des de dintre i des de baix perquè els ajuntaments obrien esclatxes des de les que poder treballar a l'àmbit de l'Administració local. Aprofitant aquella desorganització ens vàrem anar colant a la pròpia estructura del municipi.

És important tenir clar la força que hi hem posat i, evidentment, la transformació que al llarg dels

Situe al professional en el mig de la necessitat més o menys formulada i articulada i el projecte polític que li dona suport i dins del que s'ha d'encapsar el treball professional.

Mentre que lo polític ens semblava una cosa llunyana i difícil, la professió semblava en canvi que havia de renovar quasibé tot allò en el que estàvem ficats.

Jo diria que, amb un nivell d'interpretació psicològica del que passava en aquell moment, tots vàrem depositar unes grans esperances i il·lusions en la nostra professió. Creiem que era un instrument de transformació que podia anar molt més enllà del que segurament podia anar, i fins i tot

gar tots els elements socials. Mentre que lo polític ens semblava una cosa llunyana i difícil, la professió semblava en canvi que havia de renovar quasibé tot allò en el que estàvem ficats. La força que això va donar a nosaltres com a professionals diguem progressistes i altres moviments

anys es va seguir a partir d'aquesta mena d'estat fusional que ens va permetre inspirar un treball professional que tenia uns esquemes absolutament retrògrads d'una ideologia progressista. Parle concretament de la meua professió, en la que m'havien ensenyat a curar malalts des de l'òptica d'una còpia d'un model sanitari absolutament, a més a més, clínic. Però a mi no m'havien ensenyat a treballar de cap manera amb la gent. No havia après, encara que supose que les noves generacions de psicòlegs sí que ho hauran fet, a com treballar amb deu mestres i a ajudar a aquests mestres en la seua tasca, que en el fons és, jo crec, el que ha de fer un psicòleg que treballa en el medi escolar. Ni a treballar conjuntament amb les assistents socials d'un barri, ni poder tenir un diàleg amb els polítics de torn perquè se'n adonessin de la importància de la vida escolar i de la vida en el barri. Ningú ens havia ensenyat a treballar «amb», sinó que ens havien ensenyat a treballar «per» aquest que tenim ací endavant. I això va representar un aprenentatge molt llarg, que molts de nosaltres vàrem fer sobre el terreny a base de llegir, de cometre molts errors, etc.

La nostra professió mereixia, en aquells moments, ser absolutament qüestionada. Quan veus que tot el que estàs fent des d'una òptica clàssica no et serveix per a res, quan els nanos tenen gana i venen a l'escola amb morats a la cara, quan als mestres els traslladen cada any i no hi ha possibilitat de estructurar un equip estable i per tant no tens interlocutors, aleshores dius: «Què em faig jo de totes les interpretacions psicoanalítiques i de tots els tests si aquí això no em val per res? El model que jo conec és un model de psicologia que, com tota la cultura científica, respon a un determinat context social. No s'ha fet reflexió psicològica perquè arribi a tots els mitjans, sinó només per a la clínica individual, privada. No hem fet una reflexió, ni hi ha un cos-doctrina elaborat, ni instruments que ens servessin per medis desvalguts. No tenim tècnica psicològica pels medis desvalguts.» Aquesta és la gran qüestió.

Havíem dit que em referia, com ja sabeu, a una zona profundament conflictiva des d'un punt de vista social. Però, portant-ho al límit, això t'obliga a un replantejament radical de la feina del

psicòleg, del pedagog, del mestre i de l'assistent social.

Crec que aquest és el ferment del que després ha portat a aquest tipus de reflexions: un cert fracàs. S'ha de ser capaç de veure el fracàs. Diguem que la nostra virtut va ser la de tolerar el fracàs, i això em sembla fonamental, perquè si no l'havéssim tolerat, si no haguéssim sigut tan clarividents com per a dir «no serveix el que estem fent», crec que hauríem tancat mantenint la mateixa estructura de psicòleg i pedagog que veu els xiquets d'un en un i no entra dialècticament a parlar amb l'estructura educativa i l'estructura social del barri.

Quan comences a treballar des d'una òptica de no creure d'entrada la psicopatologia individual, sinó de començar a fer una reflexió sobre les condicions socials, canvia totalment la situació i estàs, en el fons, amb la possibilitat d'un instrument de qüestionament de la manera d'educar, i de buscar solucions conjuntes amb els mestres, treballadors socials, etc.

D'aquest fracàs neix tota la reflexió que després, i passo una mica més endavant, es va construir amb un cos no sistemàtic, però sí amb un cos d'opinió i de forma de funcionar entre molts i molts professionals.

equips diguem muntats de dalt a baix són els únics que poden firmar el que li passa a qualsevol nen i, per tant, indicar un tipus de tractament; els equips municipals podran col·laborar però tots els seus informes tindran que venir avalats per els altres tipus d'equips, els de Conselleria. A més a més, si els ajuntaments en volen tenir d'equips no ens hi cuidarem, però tampoc els ajudarem amb un ral. Amb la qual cosa els ajuntaments es troben amb que no hi ha cap possibilitat de decisió tècnica, no hi ha de fet cap financiació, no s'arriba de fet a cap acord, s'homologuen alguns equips però que pagui el municipi, amb lo qual els municipis, que estan iniciant una tasca duríssima, com és la de posar en marxa tots els ajuntaments democràtics, que tenen uns problemes econòmics tremendos, amb tot açò van desapareguent a poc a poc aquests equips. Crec que en aquest moment en queden dos o tres que continuen vinculats al municipi per qüestions de tipus administratiu, però el moviment fort ha anat desapareixent.

A Madrid ha passat una cosa semblant al que ha passat a Catalunya. A Andalusia hi ha uns quants equips només. Em sorprèn que aquí a València, amb tots els problemes que tingau, que segurament seran molts,

un important pas endavant: que s'ha construït un estat democràtic. Això ha representat un esforç de totes les forces polítiques dirigit a la construcció d'estructures estables de tipus polític i institucional. Hem estat fabricant lleis bàsiques que després de quaranta anys no hi eren, com la Llei del Poder Judicial, la construcció de l'Estat de les Autonomies. Hem fet un estat d'alguna manera modern, en el sentit que després de la reconversió industrial, amb tots els conflictes que això va portar, és un estat que es pot homologar amb tots els estats europeus. Hem trencat l'aïllament que hi havia respecte a Europa; és a dir, hem construït en deu anys, entre tots, un estat que amb els seus inconvenients, que són molts, és homologable a Europa o als països democràtics.

Però què és el que no hem fet? Doncs això s'ha emportat totes les energies de tots els polítics, qualsevol que siga la seva ideologia. Què queda per fer? Quasibé tot l'altre. Perquè, és clar, aquest esforç per fer institucions perdurables, dependre com funcionaven els ajuntaments, fer unes lleis que permetessin la convivència, arreglar l'economia, etc., s'han emportat les energies de tothom. I mentrestant els ciutadans han anat vivint al ritme d'aquestes transformacions, canviant profundament la seua estructures mental i

la seua estructura de formes de convivència, de tal manera que els canvis que han hagut per dalt han tingut conseqüències en la vida de cada individu, i per les que encara no hem elaborat un missatge suficientment clar. Jo diria que la democràcia s'ha muntat per dalt i ara és l'hora que la tenim muntada, però que ens trobem una cultura cívica pràcticament nul·la, amb una escassa consciència de la solidaritat, amb una manca de democràcia en el funcionament diari, no de les institucions polítiques, sinó de les que emmarquen la vida de cada dia, i, per altra banda, amb una gran consciència dels ciutadans dels seus propis drets i que cada vegada tenen més ganes de fer-se amos de la seua vida. Aquest és el quadre doncs: coexisteix una estructura democràtica, política, que ha generat molts canvis. La societat d'ara és una societat molt viva, molt problemàtica, molt conflictiva, en la que tots cridem molt, però alhora jo crec que no ha hagut una educa-

Em sorprèn que aquí a València, amb tots els problemes que tingau, que segurament seran molts, aquesta possibilitat continua com una possibilitat oberta i no s'ha tancat una pàgina que considere profundament innovadora en aquest moment.

Hi ha cada volta un poc més de consciència de que l'àmbit local és fonamental, però és ara quan es té una consciència del poder local i del que es pot fer des d'aquest.

Quina sort ha seguit aquesta situació? Jo diria que diferents sorts. Al meu país, a Catalunya, aquests equips pràcticament han desaparegut perquè de fet els ajuntaments s'han vist profundament coaccionats per una política de la Generalitat consistent en dir «molt bé, molt bé, però nosaltres generarem uns equips a la nostra mesura, que seran els que legalment podran dir i fer el que s'ha de fer», i aquests

aquesta possibilitat continua com una possibilitat oberta i no s'ha tancat una pàgina que considere profundament innovadora en aquest moment.

Quines són les meves reflexions sobre el moment social i polític que poden tenir a veure al funcionament dels equips? Parlant amb tota sinceritat i no des del meu paper polític, diria que aquest és un moment al que aquest país, globalment, ha fet

ció per a la solidaritat, la vida cívica i la responsabilitat.

Part dels problemes que en aquests moments estem tenint es deuen a que no hem pogut o no hem sabut tots junts passar de la democràcia formal a l'aprofundiment de la democràcia a la vida de cada dia.

Això que us estic dient és més greu en la mesura en què estem en una societat de lliure mercat, absolutament competitiva, i en la que tot es fa en funció del mercat, i, com que nosaltres no hem pogut treballar el que és l'educació cívica (amb tot el que això implica), resulta que es crea com una disfunció important entre la estructura democràtica i un funcionament cultural i cívic que encara és molt primitiu i que no té massa que veure amb tots els principis que tenen que estar en tota democràcia, com són els de solidaritat, de justícia, de comprensió, etc.

En certa forma s'ha fet (o hem fet política) sense pensar massa en l'àmbit de lo diari, de les necessitats de la vida quotidiana, de les necessitats de les persones. Aquest és un terreny que hem tingut i tenim abandonat. Evidentment, es pot justificar: podem dir que hi ha hagut tanta feina que hem abandonat bastant l'àmbit de lo diari, i si no mireu dos qüestions que tradueixen aquesta aproximació que us ofereixo com un debat, encara que no en tinc la certitud. La primera és que hi ha cada volta un poc més la consciència de que l'àmbit local és fonamental, però es ara quan es té una consciència del poder local i del que es pot fer des d'aquest. No hi havia disseny del poder local per als ajuntaments, i per aquest motiu a l'hora de construir les grans línies de l'Estat es va construir també una reflexió i una política sobre les autonomies, però el poder local ha estat minusvalorat a les prioritats polítiques, i ho dic amb tot el coneixement.

L'altra és que la societat s'està secularitzant: estan desapareixent les grans majúscules per començar a treballar les minúscules. Cada cop més el ciutadà i la ciutadana tenim la idea de que en funció de la Pàtria i de la Vida Eterna ja no aguantem tot el que durant anys han sigut motius per aguantar moltes coses; que ens anem convertint cada cop més en els referents amb els drets individuals, i que aquests es converteixen cada volta més forts, amb tot el risc que això té de desenvolupar un individualisme ferotge, i tot l'avantatge que pot

tenir en l'aprofundiment en els drets individuals. Jo diria que en aquests moments ens belluguem en aquesta situació, que dona lloc a manifestacions absolutament corporatives, per dir-ho d'alguna manera, i això és una manifestació d'una pèrdua de visió solidària i és la part negativa. Així i tot, hi ha cada cop més coses positives, en el sentit de que estem treballant en la noció de que cada individu té uns drets inalienables, i això porta a que, per exemple, la família com a tal no és totpoderosa, sinó que dins de la família s'ha de treballar amb la noció dels drets individuals dels nanos o de les dones, que com a éssers individuals tenen drets, encara que aquesta part bona va acompanyada de «jo lo meu», perdent una mica tota aquest principi de solidaritat, imposat o no, que venia a partir dels grans principis i de les grans majúscules. Jo diria que aquesta és una de les característiques més importants d'aquest moment.

Junt amb això està apareixent cada vegada més, a partir d'aquesta situació, el fet de que tots els individus, tots els ciutadans i ciutadanes volem ser «amos» i controlar cada cop més les circumstàncies que envolten la nostra vida. No sols volem controlar el treball; volem controlar també l'escola on van els nostres fills, i és important que les associacions de pares, cada cop més, intervinguin en com ha de ser l'escola, mantenint, evidentment, unes regles del joc i pactant. Volem saber què mengem i surten associacions de consumidors. Volem una sanitat que funcioni i no ens aconformem amb una cosa que no funcioni. Tot això està naixent amb moltíssima força, i això és bo.

I vaig a referir-me ara a la canalització d'aquestes necessitats que s'expressen d'una manera més o menys clara. Molt a breus trets us he pintat aquests canvis que hi ha, encara que n'hi ha també molts d'altres (com, per exemple, la incorporació de la dona al treball, que replanteja moltes qüestions de la vida quotidiana, l'estructura canviant de la família...). Junt amb això s'ha produït una transformació dels marcs de vida, perquè, al mateix temps que la llibertat individual s'aferma, aquests canvis generen nous problemes, donat que es trenca una estructura de convivència i encara no hem estat capaços de regular mínimament les prestacions, serveis i siste-

mes solidaris que compensin la pèrdua d'aquestes estructures.

Aleshores, com canalitzem aquestes necessitats? Crec que part de la tasca dels polítics consisteix en ser capaços de captar

per on van les necessitats, donant-hi una lectura adequada i vehiculant instruments col·lectius de solució. Crec que part de llur feina, a més a més de governar, és estar en el mig de les ne-

cessitats, veure quines apareixen i ser capaços de donar-los una sortida.

Pense que en aquest moment hi ha una certa consciència, i va creixent, per part dels polítics de la necessitat d'identificar de prop les necessitats de la vida quotidiana. Però, d'altra banda, aquesta consciència creixent topa amb uns problemes, com són la pervivència de mecanismes de cultura política, que tenen que veure més amb l'hàbit de mantenir les institucions tal com són que amb ser permeables amb les coses que estan apareixent. Això per part de les institucions. Però tenim un altre problema: els ciutadans no estem acostumats a responsabilitzar-nos de les nostres pròpies

Aquí hi ha un reducte que pot profundament potenciar allò que, en certa forma, ens vàrem avançar més del compte en determinat moment, però que ara correspon perfectament a les necessitats socials que dintre d'uns anys es plantejaran.

S'ha produït una transformació dels marcs de vida... i encara no hem estat capaços de regular mínimament les prestacions, serveis i sistemes solidaris que compensin la pèrdua d'aquestes estructures

qüestions, els ciutadans mitjos ens queixem molt a sovint de que les coses no funcionen com cal, i quan se'ls diu que facen propostes, que s'organitzen, etc., aleshores no es responsabilitzen.

Jo crec que en aquest moment històric al que estem manca educació cívica. L'educació cívica vol dir ser capaços de criticar i ser capaços de responsabilitzar-se, ambdues coses alhora. Una crítica només es legítima quan hi ha un treball darrere que permeta donar i construir una alternativa. Com aquesta educació cívica no està encara allà on deuria estar, les demandes socials es mantenen dins l'àmbit de l'individualisme més ferotge, no es canalitzen i donen lloc a un descontent difós que no troba manera de ser articulad d'una manera adequada. En països amb una llarga tradició democràtica la llista de moviments que canalitzen necessitats és importantíssima. Hi ha interlocutors a molts nivells per a poder canalitzar i capilaritzar aquestes necessitats que la

nostra societat, tan canviant, està generant. En aquest país no hi ha hàbits associatius, no s'està acostumat a la participació: els polítics no o no massa, i, per suposat, els ciutadans menys; i per açò es produeix una mena de buit de formes de canalitzar les necessitats.

Aleshores, jo diria —i torne on he començat— que es dona en aquest moment aquesta coincidència: d'una banda, el gir local, que veureu com d'aquí cinc anys hi haurà una major reflexió política i, fins i tot, econòmica sobre les qüestions dels ajuntaments. Potser cinc anys són molts, però els processos polítics i de transformació són fondos. Això des de l'òptica de les estructures em sembla fonamental i bàsic; sempre he dit que la dona és a la política el que l'Administració local és al funcionament de les grans institucions, és a dir, representa el contacte immediat amb les necessitats, la possibilitat de solucions, la flexibilitat, etc.

Per una banda, hi ha això, i,

per altra banda, hi ha la possibilitat (no sé si la realitat), d'anar cada cop més democratitzant les instàncies intermígies de l'organització social. Hi ha la possibilitat de que les escoles s'obrin cada cop més, de que l'enfortiment de la vida associativa del barri, per exemple, penetri a dins de la institució escolar i de que enforteixi el seu diàleg amb els municipis. Hi ha també la possibilitat del treball horitzontal i coordinat, si aprenem a treballar democràticament a nivell professional (i açò és molt important) i acceptem unes regles del joc i fem pactes. Així s'enforteix el treball horitzontal, que en el fons és el que inspira el que vosaltres esteu fent.

Això, el treball horitzontal com s'ha definit, és una possibilitat nova que ve donada per l'evolució de les necessitats socials i per una determinada conjuntura política. Jo diria que la supervivència dels equips es deu en aquest cas concret a que molta gent ho ha volgut. Perquè possiblement aquí heu tingut un tipus de govern que, amb tots els problemes que es vulguen explicar, ha estat emetent en aquesta situació; perquè potser a València hi ha uns hàbits culturals diferents, i perquè ha hagut una gent que ha volgut, de totes totes, que açò continués.

Però a altres llocs de l'Estat, i tenim una visió general, no ha sigut, com he dit, favorable. En certa forma aquí hi ha un reduït que pot profundament potenciar allò en què, en certa forma, ens vàrem avançar més del compte en determinat moment, però que ara correspon perfectament a les necessitats socials que dintre d'uns anys es plantejaran: les necessitats de tenir mecanismes de funcionament cívic democratitzats, la necessitat de que la gent trobi canals pels que es reculli el seu viure de cada dia, i això en àmbit municipal i en l'àmbit del treball psicopedagògic és l'eix de l'actuació. Què fem, sino, quan des de l'àmbit de lo local anem recollint el que va succeint dia a dia i que dona el perfil de la necessitat? Que s'ha fet quan des de l'àmbit municipal s'ha anat veient que hi havia joves noies i nois que es passaven dos anys al carrer perquè estava descoordinada la Formació Professional amb l'EGB? Què han fet aleshores els equips municipals? Captar uns buits i començar a cercar solucions des d'aquest àmbit horitzontal, buits que no es poden veure quan es funciona absolutament sectorial-

ment des de estrictament l'EGB o la FP o l'institut de BUP.

Acabe amb la següent reflexió, l'última: crec que s'ha d'aprendre que el paper dels equips psicopedagògics té dues funcions: una que és el propi resultat del treball, que permet una millor qualitat d'educació, una millor qualitat de vida dels xavals que estan en el barri, una millora de la qualitat del treball dels mestres, dels psicòlegs i de tots els que estan implicats, perquè la qualitat del treball va lligada als sistemes de comunicació (quant més es compartix més bona és la qualitat del treball, més eficaç). Aquesta és una part de les funcions d'aquests equips. En compleixen una altra, que és l'autoeducativa i d'educació cívica. Què passa amb els grups humans que no logren adquirir la noció del treball en equip? Doncs que acaben destruint-se, siguent ineficaços, i no en produir un treball que sigui útil a la societat. Aleshores la proposta que faig és la següent: el treball en equip i la vida associativa, que ve a ser una mica el mateix des de diferents àmbits, és un important aprenentatge per a la educació cívica pels propis membres que treballen a l'equip. Què s'aprèn? Els límits de cada una de les professions, què és el fonamental i què és l'accessori a un projecte comú, a acceptar l'igual i el diferent, a treballar també amb la diferència, i acceptar el repte de la diferència, que hi ha unes regles del joc que quan son admeses per tots es converteixen en una regla de joc per a tots. A través d'aquest tipus de treball s'aprèn les dificultats reals que hi ha per a transformar la societat. El gran avantatge del treball en equip i del treball en grup és que tots nosaltres ens fem càrrec de la dificultat de treballar en grup, per una banda, amb tot el que això implica, i, per altra banda, per a transformar les condicions de la societat. Per tant, quanta més gent faça un aprenentatge real del treball en equip, del treball horitzontal, més tranquil estic.

I acabe aquí per dir-vos que crec que la feina que feu és una feina pionera de cara a la societat i a la cultura democràtica, i de cara a l'aprenentatge a aquesta posta en comú i al respecte a les regles de joc. Jo crec que és una tasca que potser trigarà, perquè jo us diria no ho deixeu si us plau, perquè en el moment social actual i amb les necessitats que té cada cop més aquest país nostre, cal anar tots una mica més endavant.